

1. МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ ИСТРАЖИВАЊА УСЛУГА СМЕШТАЈА

1.1 Циљ статистичког истраживања

Циљ истраживања је да на годишњем нивоу обезбеди поуздане статистичке податке о установама за смештај у систему социјалне заштите, ради анализе обима, структуре и динамике услуга и систематског праћења стања и трендова као и унапређења квалитета услуга и планирања развоја система социјалне заштите.

1.2. Садржај статистичког истраживања

У складу са нормативним оквиром који уређује област пружања услуга социјалне заштите Закона о социјалној заштити¹ и Правилника о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите² истраживање обухвата услуге:

- Домски смештај
- Породични смештај
- Прихваталиште
- Предах смештај

Истраживањем се прикупљају подаци о:

- карактеристикама установа/пужалаца услуга;
- обележјима корисника услуга.

Ово истраживање је засновано на извештајном методу прикупљања података користећи осам инструмента, односно упитника:

- ДС-1 (упитник за домски смештај-установе за децу и младе без родитељског старања)
- ДС-2 (упитник за домски смештај- установе за децу и младе са сметњама у развоју)
- ДС-3 (упитник за домски смештај- установе за вапитање деце и омладине)
- ДС-4 (упитник за домски смештај-установе за одрасле са инвалидитетом)
- ДС-5 (упитник за домски смештај- установе за одрасле и страрије, јавни и општи сектор)
- ПС-ЦПСУ (упитник за услугу породичног смештаја ЦПСУ)
- УС-ПР (упитних за услугу прихваталишта)
- УС-ПС (упитник за услугу предах смештаја)

Упитници су конципирани на начин који обезбеђује методолошку уједначеност и међусобну упоредивост прикупљених података, уз истовремено уважавање специфичности сваке од наведених услуга социјалне заштите. Разлике између упитника односе се пре свега на карактеристике и циљне групе корисника којима је конкретна услуга намењена, као и на друга обележја која произлазе из специфичности организације, начина пружања и садржаја саме услуге.

Истраживање се реализује једном годишње, а прикупљени подаци се односе на претходну календарску годину.

1.2.1 Садржај статистичког истраживања услуге Домски смештај

Модул 1 - Подаци о установи за домски смештај

Садржај модула односи се на карактеристике установа за домски смештај:

- 1) Основни подаци о установи:** назив установе; статус у поступку лицензирања; оснивач и сектор коме оснивач припада.

¹ Закон о социјалној заштити¹ ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

² Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите ("Сл. гласник РС", бр. 42/2013, 89/2018 и 73/2019)

- 2) **Капацитети установе за пружање услуге домског смештаја:** смештајни капацитети, листе чекања, број објеката, приступачност.
- 3) **Запослени и ангажовани радници:** прикупљају се подаци о броју запослених и ангажованих радника током извештајне године и на дан 31.12. извештајне године. Подаци о радницима приказују се према: полу; старости; нивоу образовања; радном месту; врсти ангажовања.
- 4) **Процедуре и стандарди у пружању домског смештаја:** поступање по примедбама, притужбама и жалбама; заштита корисника од насиља; рад интерних тимова; евалуација квалитета услуга; стручна подршка и надзор у пружању услуга.

Модул 2 – Подаци о корисницима

Садржај модула односи се на прикупљање и анализу података о обележјима корисника услуге домског смештаја.

- 1) **Обухват корисника услуге смештаја:** број корисника у току извештајне године; број корисника на дан 31.12; дисагрегација корисника према полу и узрасту.
- 2) **Социодемографска обележја корисника:** пребивалиште корисника, односно статус странца уколико корисник није становник Републике Србије; породични статус; образовни статус; радни статус.
- 3) **Подаци о потреби за подршком:** степен потребне подршке; врста инвалидитета, односно сметњи у развоју.
- 4) **Подаци о коришћењу услуге смештаја:** начин упућивања на коришћење услуге; дужина и учесталост коришћења услуге; прекиди у коришћењу услуге, разлози престанка смештаја.
- 5) **Подаци о доступности услуге:** територијална распрострањеност и доступност услуге смештаја.

Прикупљање и систематизација података о установама за домски смештај, њиховим капацитетима, кадровским ресурсима, организацији рада, корисницима и начину коришћења услуге од кључног су значаја за праћење обухвата, доступности, територијалне распрострањености и квалитета услуге домског смештаја. Дисагрегација података према релевантним демографским, социодемографским и функционалним обележјима омогућава сагледавање структуре корисника и њихових потреба за подршком, идентификовање разлика у доступности и коришћењу услуге, као и праћење кретања корисника кроз систем социјалне заштите. Подаци о капацитетима, кадровским ресурсима и примени процедура и стандарда омогућавају процену расположивих ресурса и услова за пружање услуге, праћење њеног квалитета и уочавање области у којима је потребно унапређење. На тај начин, резултати статистичког истраживања представљају основу за континуирано праћење и анализу функционисања система домског смештаја, процену потреба за развојем капацитета и услуга, унапређивање доступности и квалитета услуге, као и за планирање мера и доношење одлука заснованих на поузданим статистичким подацима.

1.2.2 Садржај статистичког истраживања услуге Породични смештај

Модул 1 - Подаци о центрима за породични смештај и усвојење

Садржај модула односи се на карактеристике центара за породични смештај и усвојење:

- 1) **Основни подаци о центрима:** назив, контакт подаци, оснивач и сектор коме оснивач припада.
- 2) **Запослени и ангажовани радници:** прикупљају се подаци о броју запослених и ангажованих радника током извештајне године и на дан 31.12. извештајне године. Подаци о радницима приказују се према: полу; старости; нивоу образовања; радном месту; врсти ангажовања.

- 3) **Процедуре и стандарди у пружању услуге:** поступање по примедбама, притужбама и жалбама; заштита корисника од насиља; рад интерних тимова; евалуација квалитета услуга; стручна подршку и надзор у пружању услуга.

Модул 1/А - Подаци о породицама које пружају услугу породичног смештаја за децу и младе

Садржај модула односи се на прикупљање и анализу података о обележјима породица које пружају услугу породичног смештаја:

- 1) **Обим и статус хранитељских породица:** број хранитељских породица на евиденцији ЦПСУ, активне хранитељске породице према родитељском искуству, породице према годинама искуства у хранитељству, сродничке хранитељске породице.
- 2) **Демографске и социоекономске карактеристике хранитељских породица:** хранитељске породице према старости, месту становања, образовном статусу, приходима, структура према стамбеном статусу.
- 3) **Структура и услови за пружање услуге:** структура домаћинства активних хранитељских породица према укупном броју биолошке деце/младих и деце/младих на смештају, испуњеност стандарда простора за дете/младу особу, активне хранитељске породице са потврдом о подобности које су прошле посебне обуке за специјализовано хранитељство, активне хранитељске породице које пружају смештај деци и младима са развојним или здравственим сметњама.
- 4) **Регрутовање, обука и престанак подобности хранитељских породица:** хранитељске породице које чекају на обуку, хранитељске породице којима је обука у току, Хранитељске породице којима је престала подобност за бављење хранитељством, према разлозима

Модул 2 – Подаци о корисницима породичног смештаја

Садржај модула односи се на прикупљање и анализу података о обележјима корисника услуге породичног смештаја:

- 1) **Обухват и основна обележја корисника услуге:** број деце и младих на породичном смештају у току извештајне године и на дан 31.12; дисагрегација корисника према полу и узрасту.
- 2) **Пријем и кретање корисника:** деца и млади смештени у хранитељску породицу у току године према разлозима смештаја, нови корисници према пребивалишту пре доласка на породични смештај, деца и млади на хранитељству према средини из које су дошли.
- 3) **Потребе, права и развој корисника:** деца и млади са развојним или здравственим сметњама, остварена права, укљученост у образовање и подаци о напуштању школовања.
- 4) **Породични односи и старатељска заштита:** контакти са родитељима и сродницима, динамика и место одржавања контаката, лични односи регулисани судском одлуком и врста старатељске заштите.
- 5) **Престанак и исходи коришћења услуге:** разлози престанка смештаја, средина у коју су корисници премештени, случајеви смрти и њихови узроци, као и деца упућена на домаће и инострано усвојење.
- 6) **Заштита корисника од насиља:** евидентиране пријаве и жалбе због насиља, упућивање пријава органу старатељства, као и структура случајева према облику насиља и лицу означеном као насилник.

- 7) **Територијална структура корисника:** број и структура деце и младих на породичном смештају према општини пребивалишта пре доласка на породични смештај.

1.2.3 Садржај статистичког истраживања услуге Прихватилиште

Модул 1 - Подаци о пружаоцу услуге

Садржај модула односи се на карактеристике лиценцираних пружалаца услуга:

- 1) **Основни подаци о пружаоцу услуге:** назив пружаоца услуге; матични број; број и трајање лиценце; контакт подаци, одговорно лице; врста и подврста услуге; циљна група; оснивач и сектор коме оснивач припада.
- 2) **Запослени и ангажовани радници:** прикупљају се подаци о броју запослених и ангажованих радника током извештајне године и на дан 31.12. извештајне године. Подаци о радницима приказују се према: полу; старости; нивоу образовања; радном месту; врсти ангажовања.
- 3) **Капацитет и организација рада пружаоца услуге:** лиценцирани капацитет; организација рада; време пружања услуге;
- 4) **Процедуре и стандарди у пружању услуге:** поступање по примедбама, притужбама и жалбама; заштита корисника од насиља; рад интерних тимова; евалуација квалитета услуга; стручна подршку и надзор у пружању услуга.

Модул 2 – Подаци о корисницима

Садржај модула односи се на прикупљање и анализу података о обележјима корисника услуге Прихватилиште

- 1) **Обухват корисника услуге:** број корисника у току извештајне године; број корисника на дан 31.12; дисагрегација корисника према полу и узрасту.
- 2) **Социодемографска обележја корисника:** пребивалиште корисника, односно статус странца уколико корисник није становник Републике Србије; породични статус; образовни статус; радни статус.
- 3) **Подаци о потреби за подршком:** степен потребне подршке; врста инвалидитета, односно сметњи у развоју.
- 4) **Подаци о коришћењу услуге:** начин упућивања на коришћење услуге; дужина и учесталост коришћења услуге; прекиди у коришћењу услуге.
- 5) **Подаци о доступности услуге:** територијална распрострањеност и доступност услуге.

Подаци о корисницима услуга и њихова дисагрегација према релевантним обележјима од кључног су значаја за праћење обухвата, доступности и начина коришћења услуга, као и за сагледавање разлика између различитих група становништва. Ови подаци омогућавају прецизније планирање и развој услуга, континуирано праћење напретка, препознавање неједнакости у приступу и коришћењу услуга, као и доношење мера и политика заснованих на доказима и стварним потребама корисника.

1.2.4 Садржај статистичког истраживања услуге Предах смештај

Модул 1 - Подаци о пружаоцу услуге

Садржај модула односи се на карактеристике лиценцираних пружалаца услуга:

- 1) **Основни подаци о пружаоцу услуге:** назив пружаоца услуге; матични број; број и трајање

лиценце: контакт подаци, одговоно лице;врста и подврста услуге; циљна група; оснивач и сектор коме оснивач припада.

- 2) **Запослени и ангажовани радници:** прикупљају се подаци о броју запослених и ангажованих радника током извештајне године и на дан 31.12. извештајне године. Подаци о радницима приказују се према: полу; старости; нивоу образовања; радном месту; врсти ангажовања.
- 3) **Капацитет и организација рада пружаоца услуге:** лиценцирани капацитет; организација рада; време пружања услуге;
- 4) **Процедуре и стандарди у пружању услуге:** поступање по примедбама, притужбама и жалбама; заштита корисника од насиља; рад интерних тимова; евалуација квалитета услуга; стручна подршку и надзор у пружању услуга.

Модул 2 – Подаци о корисницима

Садржај модула односи се на прикупљање и анализу података о обележјима корисника дневних услуга у заједници.

- 1) **Обухват корисника услуге:** број корисника у току извештајне године; број корисника на дан 31.12; дисагрегација корисника према полу и узрасту.
- 2) **Социодемографска обележја корисника:** пребивалиште корисника, односно статус странца уколико корисник није становник Републике Србије; породични статус; образовни статус; радни статус.
- 3) **Подаци о потреби за подршком:** степен потребне подршке; врста инвалидитета, односно сметњи у развоју.
- 4) **Подаци о коришћењу услуге:** начин упућивања на коришћење услуге; дужина и учесталост коришћења услуге; прекиди у коришћењу услуге.
- 5) **Подаци о доступности услуге:** територијална распрострањеност и доступност услуге.

Подаци о корисницима услуга и њихова дисагрегација према релевантним обележјима од кључног су значаја за праћење обухвата, доступности и начина коришћења услуга, као и за сагледавање разлика између различитих група становништва. Ови подаци омогућавају прецизније планирање и развој услуга, континуирано праћење напретка, препознавање неједнакости у приступу и коришћењу услуга, као и доношење мера и политика заснованих на доказима и стварним потребама корисника.

1.3. Обухват истраживања

Циљну популацију истраживања чине установе за домски смештај, Центри за породични смештај и усвојење, лиценцирани пружаоци услуга прихватилиште и предах смештај.

Извештајна јединица је пружалац услуге/установа који поседује лиценцу за конкретну услугу социјалне заштите.

Лиценцирању подлежу сви пружаоци услуга за које су правилницима дефинисани минимални услови и стандарди, без обзира на то ко је њихов оснивач. Оснивач установа и организација социјалне заштите може бити из јавног или општег сектора.

Јавни сектор обухвата све институције, установе и организације чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе³. У оквиру јавног сектора делују

³ Члан 10. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

установе које се финансирају, у целини или делимично, из јавних средстава и које обављају делатности од општег интереса у складу са законом.⁴

Општи сектор обухвата све правне и физичке субјекте који делују ван јавног сектора, односно чији оснивач није Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе. Овај сектор обухвата организације које пружају услуге или обављају делатности од јавног интереса на некомерцијалној или комерцијалној основи, укључујући удружења грађана, привредна друштва, предузетнике⁵ и друге облике организовања регистроване у складу са законом⁶.

Извештајне јединице утврђују се на основу регистра лиценцираних пружалаца услуга социјалне заштите за сваку годину.

У оквиру истраживања услуга смештаја обухваћено је 332 извештајне јединице и то:

- 332 установе за домски смештај : 10 установа за децу и младе без родитељског старања; 6 установа за децу и младе са сметњама у развоју ; 3 установе за васпитање деце и омладине; 16 установа за одрасле са инвалидитетом; 297 установа за одрасле и старије (јавни сектор – 41 установа и установе за одрасле и старије - општи сектор – 256)
- 7 центара за породични смештај и усвојење
- 16 прихватишта
- 2 предаха смештаја

1.4. Метод, време и извори за прикупљање података

Истраживање се спроводи једном годишње применом квантитативне методологије, односно инструмената израђених према методологији РЗСЗ. Инструменти истраживања су:

- ДС-1 (упитник за домски смештај-установе за децу и младе без родитељског старања)
- ДС-2 (упитник за домски смештај- установе за децу и младе са сметњама у развоју)
- ДС-3 (упитник за домски смештај- установе за вапитање деце и омладине)
- ДС-4 (упитник за домски смештај-установе за одрасле са инвалидитетом)
- ДС-5 (упитник за домски смештај- установе за одрасле и страрије, јавни и општи сектор)
- ПС-ЦПСУ (упитник за услугу породичног смештаја ЦПСУ)
- УС-ПР (упитних за услугу прихватишта)
- УС-ПС (упитник за услугу предаха смештаја)

Истраживање се спроводи једном годишње. Пружаоци попуњавају упитник са подацима из претходне година (т-1) и рок за достављање података је месец дана. Рок за прикупљање података од установа за домски смештај и ЦПСУ је 1. март текуће године, док су први резултати истраживања расположиви 1. јуна текуће године. Рок за прикупљање података од лиценцираних пружалаца услуга прихватишта и предаха смештај је 1. мај текуће године, док су први резултати истраживања такође расположиви 1. јуна текуће године. Сходно Уредби⁷, Републички завод за социјалну заштиту обезбеђује административне податке и базе података.

⁴ У статистичком смислу, јавни сектор обухвата институционалне јединице које припадају сектору опште државе (енг. general government sector) према класификацији Републичког завода за статистику (Секторска класификација институционалних јединица, доступно на: <https://www.stat.gov.rs/media/2855/metodoloske-paromene-30-04-2018-latinica.pdf>).

⁵ Члан 17. Закона о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

⁶ У складу са класификацијом институционалних сектора коју примењује Републички завод за статистику, општи сектор обухвата јединице које се не сврставају у сектор опште државе, већ у секторе нефинансијских корпорација, домаћинстава и непрофитних институција које служе домаћинствима (НПИСХ).

⁷ Уредба о утврђивању Плана званичне статистике за 2025. годину "Службени гласник РС", број 3 од 10. јануара 2025.

Основни извори података су евиденција и документација пружалаца услуга који укључују: евиденцију и документацију о корисницима услуга, извештаје о раду пружалаца услуга, кадровску и финансијску евиденцију и документацију пружалаца услуга, документацију о стандардима и процедурама у пружању услуга и друге интерне евиденције и документације.

Истраживање се реализује применом CAWI метода (енг. *Computer-Assisted Web Interviewing*)

1.5 Обавеза заштите индивидуалних података

Подаци о запосленим и ангажованим радницима као и подаци о корисницима услуга се прикупљају у агрегираном облику, без личних података и као такви могу бити доступни заинтересованој јавности.

Индивидуални подаци добијени од извештајних јединица тј. лиценцираних пружала услуга социјалне заштите на локалном нивоу, представљају службену тајну и не могу се објављивати нити стављати на располагање било којем кориснику.

Појединачни подаци, који се односе на дистрибуције података према различитим критеријумима агрегирају се на нивоу врста услуга, општина, округа, региона и Републике Србије – укупно, као и на нивоу различитих обележја корисника и искључиво у овом, сумарном облику могу бити доступни екстерним корисницима.

2. ОПИС ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСТРАЖИВАЊА

У складу са Програмом званичне статистике, статистичко истраживање о пружању дневних услуга у заједници спроводи Одељење за истраживање Републичког завода за социјалну заштиту, које је задужено за дефинисање јединица истраживања, израду упитника, контакт са одговорним особама у извештајним јединицама, праћење реализације истраживања, статистичку обраду података и формирање излазних табела са резултатима истраживања. Извештајне јединице попуњавају упитник у веб-апликацији ИСТ и АУРОРА.

Обавеза подношења упитника темељи се на члану 35, а казнене одредбе за одбијање давања података или давање непотпуних и нетачних података на члану 58 Закона о званичној статистици („Службени гласник РС”, број 109/25).

Подаци се користе искључиво у статистичке сврхе и не објављују се као појединачни. Сви подаци имају карактер пословне тајне.

Истраживање обухвата следеће фазе:

- *Припрема истраживања* – утврђивање листе установа/ пружалаца услуга, провера адресних података, прилагођавање упитника (квантитативно и квалитативно) и методолошких упутства за попуњавање (јануар-фебруар).
- *Прикупљање података* – Како се упитник налази само у веб-форми, обавеза запослених у Одељењу за истраживање је да обавесте извештајне јединице, путем мејла, о датуму почетка истраживања и начину приступања веб-упитнику. Истраживање почиње даном објаве. Рок за достављање података је месец дана.
- *Визуелна и рачунска контрола унетих података* (што подразумева, између осталог, и контролу унетих података) - контакт са особама одговорним за извештавање у случају недостајућих или нетачних података и слање ургенција извештајним јединицама које нису доставиле податке.
- *Обрада и анализа података* - подразумева статистичку анализу прикупљених података.

- *Израда резултата* – израда статистичких извештаја и публикација.

3. ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

У истраживању се користе следећи регистри и класификације:

- Списак издатих лиценци организацијама социјалне заштите за пружање услуга социјалне заштите. Лиценце издаје Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а спискови издатих лиценци доступни су на званичном сајту Министарства.
- Подаци о матичном броју пружалаца услуга преузимају се са портала Агенције за привредне регистре (АПР) и из регистра који води надлежни привредни суд.
- НСТЈ (Номенклатура статистичких територијалних јединица), која се користи за територијалну класификацију података.
- Методолошки дефинисани упитници за услуге смештаја, који представљају основни инструмент за прикупљање података од пружалаца услуга.